

V Hornomoravském úvalu nedaleko ústí řeky Hané se na březích Moravy rozprostírá třicetitisícové město Kroměříž. Když se projdete po jejím historickém centru, určitě si všimnete dvou věcí. Naleznete zde s výjimkou románského slohu všechny stavební styly nebo jejich torza a neobvykle velké množství pamětních desek, vzpomínajících na významné osobnosti. Už z toho je zřejmé, že historie města je velmi bohatá a zajímavá a že by sama o sobě vydala na několik článků; proto si z ní vybereme jen ta nejdůležitější data a osobnosti. Toto místo, kde se protínaly jan-tarová a solná stezka, bylo osídleno již odpradávná. První písemnou zmínkou z roku 1107 se Kroměříž připomíná jako majetek olomouckých biskupů. Na město byla Kroměříž povýšena biskupem Brunem ze Schauenburku roku 1260. Černým datem v dějinách Kroměříže byl rok 1643, kdy bylo město téměř celé pobořeno a vypleněno při vpádu Švédů během třicetileté války. Zničenou Kroměříž začal obnovovat biskup Karel Lichtenštejn, který znovuotevřel mincovnu, započal přestavbu zámku, postavil novou vodárnu, obnovil městské opevnění, stál u zrodu piaristické koleje, založil fond zámecké knihovny, významně doplnil zámeckou sbírku obrazů a nechal v letech 1665–1675 vystavět Libosad, který je však více znám pod jménem Květná zahrada. Kromě toho ustavil zámeckou kapelu, která čítala 36 hudebníků a byla v té době největší v Evropě. Na přelomu 17. a 18. století, již nebyla Kroměříž pouhým, i když významným, střediskem zemědělství, ale stala se vyhlášeným kulturním centrem Moravy. Roku 1752 bylo město i zámek postiženo požárem, ale znovu bylo obnoveno, tentokrát v barokním slohu. Od roku 1777, kdy bylo olomoucké biskupství povýšeno na arcibiskupství, se stala Kroměříž oficiálním sídlem arcibiskupů. Bezesporu vrcholným okamžikem kroměřížských dějin bylo zasedání Říšského sněmu, který sem byl na návrh Františka Palackého přesunut z Vídně v bouřlivém období let 1848–1849. Tento sněm, na kterém za účasti předních osobností národního života vznikala nová moderní ústava monarchie, byl však rozeznán a monarchie tak zavrhlá snahy po reformě a odsoudila sama sebe k zániku.

Proč je Kroměříž nazývána Hanáckými Athénami? Souvisí to s Kroměříží jako

sídlem olomouckých arcibiskupů, kteří z ní udělali středisko kultury a vzdělanosti. Například již zmíněná piaristická kolej, která se svým charakterem řadila mezi jedny z prvních hudebních škol ve střední Evropě, nabyta takové pověsti, že ji vyhledávali i žáci z ciziny. Velký počet středních škol (celkem 14) s bohatou dlouholetou tradicí, jako je gymnázium, arcibiskupské gymnázium, Konzervatoř P. J. Vejvanovského, střední odborná veterinární škola,

Hanácké Athény

Athény jsou hlavním městem Řecka a od antických dob jsou synonymem vzdělanosti a kultury, a Haná je národopisná oblast, která leží na střední Moravě, a je symbolem úrodnosti a bohatství. Symbolickým spojením těchto dvou slov, tedy souslovím Hanácké Athény, se přezdívá Kroměříž.

střední zdravotnická škola, střední a vyšší pedagogická a sociální škola, obchodní akademie, justiční škola, či vyšší odborná škola potravinářská a střední průmyslová škola mlékárenská, jen podtrhuje, že přívlastek Hanácké Athény Kroměříži rozhodně patří.

Květná zahrada (14,55 ha) jako skvost zahradní architektury v ranně barokním „francouzském“ slohu je jedním ze tří kroměřížských drahokamů, které byly v roce 1998 zařazeny na Listinu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Plány zahrady vyhotovili Filibert Luches a Giovanni Pietro Tencalla. Ústřední stavbou zahrady je rotunda, letohrádek Wasserkunst, s bohatou vnitřní výzdobou včetně soch a maleb s mytologickou tematikou jako Únos Evropy, Perseus a Andromeda, nebo Únos Proserpiny, Herkules s Nessem a Dejanírou, Pan a Syrinx, únos Ganymeda a další. Rovněž je zde nainstalováno Foucaultovo kyvadlo. Z geografického hlediska je toto kyvadlo zajímavé tím, že poskytuje důkaz zemské rotace. Princip je velmi jednoduchý: na dlouhém laně visí hrot, který do písku zapisuje zdánlivé stáčení roviny kyvu kyvadla. Největší a nejkrásnější stavbou Květné zahrady je kolonáda (obr. 1) s vyhlídkovou terasou, odkud je nádherný výhled na geometrické obraz-

ce květinových vzorců, na Lví kašnu a kašnu Tritonů, na dvě bludiště a umělé vyvýšeniny na konci zahrady, tzv. jahodové kopečky.

Druhým z pomyslných drahokamů je Podzámecká zahrada (64 ha), která je starší Květné zahrady, a první zmínka o ní pochází z roku 1509. Tato zahrada prošla několika etapami rozšiřování a přebudování, až nakonec dostala v duchu romantismu charakter přírodního parku v „anglickém“

stylu podle projektu A. Arche. Kromě citlivě zakomponovaných různých architektonických prvků, jako: Pompejská kolonáda,

Čínský pavilon (obr. 2), Paví dvůr, Rybářský pavilon, či Colloredova kolonáda, lze spatřit řadu exotických dřevin, z nichž některé (tis červený, liliovník tulipánokvětý) jsou chráněné státem jako památné stromy.

Zatímco první dva drahokamy jsou společným dílem člověka a přírody, ten třetí vytvořila pouze lidská ruka. Ptáte-li se, co je tedy tím klenotem, pak jej můžete nalézt např. na rubu tisícikoruny. Je to kroměřížský zámek, jehož největším pokladem je zámecká obrazárna s takovými věhlasnými obrazy jako Apollo a Marsyas (Tiziano Vecellio), Stětí sv. Jana Křtitele (Lucas Cranach) či Dvojportrét anglického krále Karla I. s chotí (A. van Dyck).

Na příkladu Kroměříže lze dobře vidět, že pravá bohatost tkví v historii, kultuře, a především ve vzdělání, které ji jako jediné může zaručit prosperitu a stejný přídomek Hanáckých Athén i do budoucna. Staňme se tedy i my „Athénany“, i když to nebude ani v těch pravých Athénách, ani v těch hanáckých.

Marek Křížek
katedra fyzické geografie
a geoeologie, PŘF UK v Praze

Foto 1: 244 metrů dlouhá kolonáda je zároveň galerií 44 soch a 46 bust římských bohů, politiků a významných osobností. Netradičním pomníkem bohyně Echo je výborná akustika, kdy slova, pronesená polohlasem na jednom konci kolonády, jsou slyšet na druhém konci.

Foto 2: Čínský pavilon je na jednom z několika rybníků zasazených do okolní zeleně Podzámecké zahrady; ta se může pochlubit 48 druhy jehličnatých stromů a 153 druhy stromů listnatých.

Foto 3: Dominantou zámku i celé Kroměříže je 84 metrů vysoká věž, která byla vážně poškozena německým dělostřelectvem na sklonku války v roce 1945. V současné době se v prostorách pod zámek nacházejí rozlehlé vinné sklepy, ve kterých zraje kvalitní mešní víno.

Foto 1–3: M. Křížek

